

VERS UNA CULTURA D'ACOLLIDA A LA UNIVERSITAT

Ramon Camats
Universitat de Lleida
rcamats@pip.udl.cat

Òscar Flores
Universitat de Lleida
oscar.flores@udl.cat

Isabel del Arco
Universitat de Lleida
del.arco@pip.udl.cat

Francesc Alaminos
Universitat de Lleida
f.alaminos@pip.udl.cat

Josep Blázquez
Universitat de Lleida
josepblazquez@hotmail.com

Joan Segura
Universitat de Lleida
joanst74@yahoo.es

Resum

El treball parteix d'una enquesta realitzada a tots els estudiants de primer de grau de la Universitat de Lleida en finalitzar el programa d'acollida que aquesta institució ofereix. Els objectius de l'enquesta són avaluar la funcionalitat del programa d'acollida, a fi d'introduir-hi millores, i també relacionar diverses variables com el grau de motivació inicial dels estudiants, la seva percepció de la utilitat del programa i l'expectativa del seu èxit en els estudis acabats de començar. El treball conclou que aquestes variables estan relacionades estretament i proposa millores a realitzar quant al programa, elements a introduir i la seva extensió en el temps.

Text de la comunicació

1. Introducció

Des de fa uns anys les universitats, alhora que experimenten un augment del nombre d'estudiants, especialment en determinades carreres, detecten també un increment dels abandonaments, la majoria durant els primers cursos. Hi ha molts factors que influeixen en aquests abandonaments (Arco Tirado, 2004). Existeixen coincidències en diferents estudis (Casado Muñoz y Ruiz, 2009; Freney, 2009; Martínez et al., 2009) en afirmar que molts estudiants presenten una escassa orientació prèvia a la universitat i que necessiten ser guiats i orientats.

La creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior proposa, entre altres, un programa d'acció que potenciï la qualitat i la flexibilitat en l'àmbit universitari (Colomer et al., 2010). El desenvolupament d'aquest nou paradigma s'ha traduït en programes més o menys institucionalitzats que tenen com a objectiu la tutorització de l'alumnat i on el procés d'ensenyament i aprenentatge se centra en l'estudiant (Catela, 2009).

L'establiment d'aquests programes hauria de constituir un mecanisme d'explicitació de les normes i els valors de la institució universitària i del procés formatiu al qual s'enfronten els estudiants, de manera que s'afavoreixi que els nous alumnes coneguin les regles del joc des de l'inici de la seva formació (Colomer et al., 2010).

Alguns resultats obtinguts en experiències de programes d'acollida han mostrat una valoració positiva tant per part dels professors com dels estudiants (Del-Arco et al., 2009), indicant que una activitat d'aquestes característiques genera beneficis per a la universitat ja que es tracta d'un indicador de qualitat en la docència universitària que incideix en el clima de la institució, ajuda a afavorir una millor adaptació de l'estudiant

a la nova etapa formativa que pot redundar en benefici sobre el rendiment acadèmic i reducció dels índexs d'abandó.

Una de les problemàtiques que es detecta (Del-Arco et al., 2009) és l'escassa tradició que en el sistema universitari espanyol existeix en relació a programes d'orientació i acollida dels nous estudiants. Això es constata de forma evident davant la reticència tant de professorat com de l'estudiantat per iniciar activitats d'aquestes característiques.

Un factor que és necessari tenir molt en compte és la resposta dels estudiants davant dels programes d'acollida. Cal analitzar aquesta resposta en funció de la seva motivació envers els estudis i del grau d'expectatives i coneixement que tenen dels mateixos. Aquest serà un dels punts importants d'aquest treball.

La motivació, intrínseca o extrínseca, és un dels factors fonamentals de l'èxit acadèmic. Ara bé, la motivació és un factor psicològic, un element indissociable d'altres que constitueixen la personalitat de l'individu. Hi ha estudis (OECD 2004, PISA 2003) que relacionen amb rotunditat el que per a molts resulta ja una qüestió intuïtiva, a saber: aspectes cognitius i metacognitius, estils personals, trets de la personalitat i aspectes socials d'una banda, i èxit acadèmic de l'altra. Simplificant, els «bons estudiants» acostumen a ser individus els bons resultats dels quals depenen més d'ells mateixos que de les circumstàncies, com el sistema docent, l'organització o l'entorn acadèmic i social.

Abans, hom creia que els bons estudiants treien «bones notes» perquè eren més intel·ligents. Ara, a partir dels treballs de Gardner (1995), sabem que no és únicament la intel·ligència en termes absoluts –difícil de mesurar, d'altra banda– el que compta (i és) valuós en termes d'aprenentatge, sinó que també cal afegir-hi alguns dels elements mencionats: consciència de l'aprenentatge, capacitat per a desenvolupar estratègies, capacitat crítica i autocrítica (amb els continguts, amb la forma com són proporcionats, amb la forma com són adquirits i assimilats). Altrament dit, estem parlant d'unes competències bàsiques que constitueixen les condicions de possibilitat d'adquisició de moltes altres, cognitives i professionals, de caràcter molt més específic.

La motivació és un dels components més importants de tot el procés d'aprenentatge i, alhora, un dels més difícils de mesurar. El desig d'aprendre és segurament el producte de molts factors biogràfics –personalitat, habilitats de la persona, dificultats intrínseques de la tasca a realitzar, els incentius interns i externs, el context institucional... En qualsevol cas, existeix una relació entre la motivació i l'èxit acadèmic (Vidal, 1994), atès que la motivació és –etimològicament parlant– el motor de l'esforç que hi condueix, val la pena examinar la correlació, ja ben establerta, entre la personalitat dels estudiants i el seu èxit acadèmic (Martin i Orth, 1994; Chamorro-Premuzic i Furnham 2003). Els estudiants motivats tenen uns trets de personalitat ben manifestos, que s'expressen tant en la seva conducta verbal com en la pràctica. Un dels més característics trets és que manifesten que tenen metes, això significa que hom assumeix tant la meta com el camí que hi porta, que hom sap quin és aquest camí, les dificultats que eventualment hi trobarà i els esforços que caldrà fer per a recorre'l. En termes didàctics, l'estudiant, havent establert els objectius, determina els mètodes i procediments, escull i busca els recursos i planifica les accions per tal d'assolir les finalitats desitjades, això és, l'estudiant es planifica a si mateix. En el cas de l'estudiant, la motivació naix d'una elecció conscient, realitzada en funció d'afinitats,

però també de l'autoconeixement que permet avaluar capacitats i forces en relació a fins.

Les variables de naturalesa afectivo-motivacional, tals com la percepció de la pròpia competència i l'establiment de metes són elements que, segons les més actuals teories de la motivació, han de ser més considerades. Segons aquestes teories (Bandura 1997), les creences, valors, metes i conducta (acadèmica en el cas que ens ocupa) estan fortament correlacionats. Així, la percepció de l'eficàcia personal, entesa com autoconeixement de les pròpies competències, determina l'establiment de les metes. Per això, els individus que confien en les seves capacitats a l'hora d'organitzar i executar un determinat guió d'accions, acostumen a obtenir bons resultats.

2. Metodologia

El treball que presentem s'emmarca dins del context dels programes d'acollida que moltes universitats realitzen a fi d'informar i orientar els nous estudiants i també amb la intenció, més a llarg termini, de millorar-ne la retenció. En el cas de la Universitat de Lleida, el treball parteix d'un qüestionari realitzat a començaments del curs acadèmic 2009-2010, durant el qual totes les titulacions de la universitat van passar a ser graus. L'eina es va passar als estudiants immediatament després que aquests participessin en el programa d'acollida de la Universitat. El nombre d'estudiants de primer de grau era de 1.807 i van respondre el qüestionari 838. Per facultats la major participació es va donar a la Facultat de Lletres (80,9%), Infermeria (78,26%), INEFC (65,1%), Dret (55,3%), ETSEA (36,9%), Medicina (33,8%), FCE (33,12%) i EPS (22,8%). Per edats, la distribució dels participants en l'estudi mostra que el 85% dels estudiants es situaven en la franja d'edat entre 17-19 anys. I pel que fa al sexe, 322 eren homes i 516 dones.

El qüestionari tenia dues parts, la primera contenia ítems relacionats amb els coneixements, expectatives i interès dels estudiants respecte el grau escollit. Els ítems de la segona havien de determinar la valoració que els estudiants feien del programa que els havia estat ofert i, eventualment, establir els encerts, les mancances i les millores de tota mena que hom podia fer-hi.

Els objectius que ens vam plantejar en l'estudi van ser:

- Cercar evidències del grau de coneixement, informació i expectatives que tenen els nous estudiants de la UdL pel que fa al grau escollit.
- Conèixer la valoració que fan aquests estudiants del programa d'acollida.
- Identificar variables que permetin avaluar el nivell de motivació dels estudiants respecte els estudis que estan a punt de començar.
- Obtenir indicacions que permetin millorar el programa d'acollida tant a l'inici com al llarg del curs acadèmic

3. Resultats

Respecte el primer objectiu de l'estudi, és a dir, el grau de coneixement, informació i expectatives que tenien els nous estudiants de la UdL pel que fa al grau escollit, les dades ens mostren que almenys el 60% dels nous estudiants saben descriure el perfil professional dels graduats de l'especialitat escollida. Resulta sorprenent, però, que només el 52% dels que estudien INEFC diguin que estan en

condicions de fer-ho. Això es pot deure al fet que, en aquests estudis, les sortides professionals, fins i tot en estricta aplicació de les competències adquirides, són molt més diverses (l'àmbit d'INEFC abasta la professió docent, l'entrenament de diferents esports, el suport esportiu, l'orientació personal correctiva, les tasques de gestió i organització de clubs de diversa mena, etc.), mentre que els dels altres graus estan més definides. Al costat d'aquesta dada en tenim dues més que han de ser analitzades simultàniament. La primera és que la majoria dels estudiants creuen que en acabar els estudis seran prou competents per a exercir una professió relacionada amb aquests. La segona és que també una àmplia majoria té una alta motivació per als estudis que es disposa a començar. Destaca el fet que pràcticament el 100% dels estudiants majors de 25 anys estan especialment motivats.

Pel que fa a al grau de motivació per a la realització dels estudis, les dades ens van mostrar que els estudiants de Medicina van respondre amb un acord global (molt d'acord i d'acord sumats), del 94'2. Els d'ETSEA van respondre amb un acord global de 93'3%. Els d'Infermeria, amb un acord de 97'6%. Els de Dret, amb un acord de 99%. Com es pot observar, en general els estudiants van mostrar respostes molt positives envers el seu nivell de motivació a l'inici dels estudis.

Amb aquests resultats, vam mirar d'esbrinar el paper que podia jugar la nota de les Proves d'Accés a la Universitat (PAU) que havien obtingut els estudiants per accedir als estudis. La nostra hipòtesi era, en efecte, que els estudiants amb una nota de més alta de les proves d'accés a la universitat, i que per tant podrien matricular-se a la carrera escollida, mostrarien major satisfacció pel programa d'acollida i major motivació envers els estudis que iniciaven.

En aquest sentit, de l'anàlisi de les dades es desprèn que els estudiants més satisfets eren els d'enginyeria (nota mínima d'accés: 5) i els de medicina. (nota mínima d'accés: 8.5). Aquests resultats, aparentment, són contradictoris, car estudiants que han necessitat una nota de tall tan diferent per accedir als respectius estudis valoren de la mateixa manera el programa d'acollida i mostren una elevada motivació envers els estudis.

Finalment, recalcar, com s'ha comentat al principi d'aquest apartat, la constatació que els estudiants majors de 25 anys es mostraven especialment motivats en els estudis que afrontaven. Una interpretació d'aquesta dada és que aquests estudiants disposen, encara que només sigui per una qüestió d'edat, de més maduresa general, i d'un major coneixement de si mateixos. Acostumen, doncs, a tenir una ajustada percepció de les pròpies competències: saben què poden i què no poden fer. Coneixen bé les seves limitacions, saben que hauran d'esforçar-se molt per assolir l'èxit en els seus estudis. I tanmateix, tenen prou nivell de confiança en si mateixos com per a intentar-ho. Per tot plegat, els estudiants majors de 25 anys (pràcticament un 90%) creuen que el programa d'acollida, que es desenvolupa durant una setmana, entesa com una oportunitat de familiaritzar-se amb la universitat abans de començar el rigor acadèmic, és útil o beneficiosa per a ells.

Segons les dades de l'enquesta, els estudiants menys motivats són, per aquest ordre, els de Dret, després els de Ciències de l'Educació, els d'ETSEA i finalment els de la facultat de Lletres. I tanmateix, les diferències respecte a la resta d'estudiants eren molt poc significatives. Si relacionem, però, aquesta dada amb altres sobre el grau de satisfacció expressat per les activitats realitzades durant el programa d'acollida, trobem alguna coincidència curiosa. Vegem primer els resultats: els estudiants de Lletres eren els menys satisfets, seguits pels d'Infermeria, per la

planificació i horari de les activitats. Els de ETSEA, seguits ara pels de Lletres i els de FCE són els que menys útil troben la documentació que se'ls ha lliurat, i quant a la valoració que fan de la funcionalitat de les explicacions rebudes, els d'Infermeria, seguits pels de FCE i els de Lletres, lideren el descontent.

I finalment, encara dues dades més, l'enunciat «Les activitats del programa d'acollida haurien de tenir continuïtat durant el primer curs» que de mitjana tenia un 57% de persones molt o bastant d'acord, en el cas de Lletres només el 45% s'expressava així, i també només el 37% d'Infermeria i el 32% d'ETSEA. I la darrera, només els 46% dels estudiants de ETSEA, el 51% dels de Dret i el 50% dels d'EPS estarien ben disposats a participar en el programa d'acollida del curs vinent, si hom els ho demanés. Aquestes dades contrasten fortament amb el 64% d'INEF o el 88% de Medicina, posem per cas. Pensem que aquestes dades, combinades, ens dibuixen una relació relativament alta entre la (relativament) baixa motivació pels estudis i la baixa satisfacció per les activitats del programa d'acollida de la UdL. Tot plegat independentment del fet que pot donar-se el cas, a estudiar, que la documentació lliurada als estudiants d'ETSEA o els de Lletres fos poc útil objectivament, o que les explicacions rebudes, a les mateixes facultats, fossin poc funcionals... Pendants d'anàlisi específica d'aquestes dades, mantenim la hipòtesi que la baixa motivació pels estudis fa que hom valori poc tot allò que els precedeix, això és, el propi programa d'acollida, que per alguns no és més que un destorb i no pas una ajuda.

Una darrera anàlisi, que al nostre judici és imprescindible a l'hora d'avaluar la funcionalitat real del programa d'acollida i els seus efectes quant a facilitar l'adaptació de l'universitari i, eventualment, ajudar-lo a obtenir bons resultats acadèmics, és la que té a veure amb qüestions molt subjectives –però no per això menys importants– com ara que l'acolliment sigui un factor desestressant en termes generals. Així, de les respostes al qüestionari observem que els estudiants d'INEF i els de Medicina són els que opinen, en un 80 i 85% respectivament, que la seva participació en el programa d'acollida ha disminuït la seva ansietat prèvia. En canvi només un 52% dels estudiants d'ETSEA i de Lletres valorem igual el mateix enunciat. La mitjana d'acord (molt d'acord i bastant d'acord) amb l'enunciat és del 65%. Aquests resultats s'expliquen pel fet que, simultàniament, els mateixos estudiants, opinen que l'acollida disminueix els interrogants que es plantejaven sobre el dia a dia a la facultat. Si prenem el darrer com a causa del primer tindrem que el programa d'acollida és desestressant, entre altres factors ja considerats, en la mesura que respon preguntes que hom es formula sobre com serà el dia a dia a la universitat.

Per acabar amb l'anàlisi de les dades, els nous estudiants, valoren molt positivament la participació d'altres estudiants de cursos superiors en el programa d'acollida, de la mateixa manera, consideren que s'hi hauria de poder comptar en anys successius. L'acord amb els enunciats corresponents és, respectivament, del 77 i del 78%.

Conclusions

L'anàlisi dels resultats de l'enquesta permet establir, d'una banda, una relació clara entre el grau de motivació inicial –intrínseca– dels estudiants amb el seu grau de satisfacció amb el programa d'acollida ofert per la Universitat, i de l'altra amb les notes de les PAU obtingudes per aquests mateixos estudiants. Tot plegat permet establir que, si més no parcialment, hi ha també una correlació entre aquests tres factors i la nota de tall que permet l'accés a determinats estudis. Així, l'estudi analitza les

implicacions del fet que els estudiants més motivats són els de primer d'Enginyeria, seguits pels del grau de Medicina, ETSEA i Infermeria; i els que menys els de Lletres, Ciències de l'Educació i Dret. Els estudiants més satisfets, això és, els que consideren que la planificació i l'horari del programa han estat adequats, la documentació útil, les explicacions funcionals, que estarien disposats a col·laborar en edicions posteriors informant o guiant els seus nous companys, etc, i que en general creuen que el programa d'acollida és una oferta adequada i pertinent que fa la universitat, són els mateixos que es consideren motivats pels seus estudis, i la inversa també és vertadera.

L'enquesta permet afirmar sense dubtes que el programa d'acollida de la universitat és útil i funcional per als estudiants. No solament perquè proporciona informació correcta i completa sobre la universitat i els estudis i prestacions que aquesta ofereix sinó també perquè disminueix significativament els nivells d'angoixa i incertesa que confessaven tenir els nous estudiants.

Amb tot, les valoracions del programa d'acollida, diverses segons es tracti d'una facultat o altra, suggereixen la necessitat de revisar els protocols d'implementació allà on la resposta ha estat menys positiva, i també el grau d'homogeneïtat del programa arreu de la universitat. Les propostes que es realitzen són:

Primera: mantenir l'esquema bàsic del programa d'acollida però fent més incidència en aquells aspectes emocionals i cognitius que més contribueixen a donar seguretat subjectiva als nous estudiants, disminuint els seus nivells d'estrès inicial i eventualment milloren el seu rendiment acadèmic.

Segona: programar les activitats d'acollida de manera que es garanteixi la implicació voluntària d'estudiants de cursos superiors, que puguin així compartir la seva experiència amb els nous estudiants i facilitar-los informació bàsica, tant de caràcter tècnic i instrumental com altra relativa a aspectes de vida social i comunitària a la universitat i a la ciutat, que pugui contribuir a la disminució de l'ansietat pròpia dels primers dies.

Tercera: crear, específicament per al programa d'acollida però amb caràcter de continuïtat, un cos de «mentors» oficials per als nous estudiants, aprofitant la bona disposició mostrada per molts d'ells a l'enquesta. Això garantiria la continuïtat dels aspectes cognitius i emocionals del programa i afavoriria l'aparició de més forts lligams entre els estudiants i entre aquests i la institució que els acull. També ho faria, segurament, que es programessin activitats col·lectives tendents a incrementar la vida social comunitària dels estudiants, de manera que es generessin sentiments de pertinença a la facultat corresponent. És aquest un factor psicològic difícil d'avaluar pel que fa al seu contingut mateix, però, en general, el sentiment de pertinença i l'actitud general respecte de l'escola, entre els infants, o respecte d'un centre acadèmic qualsevol, entre adolescents i joves, és tan important, quant a l'èxit acadèmic com la pròpia motivació subjectiva per als estudis (Offord and Waters, 1983), car genera deures subjectius respecte la institució i els individus que hi pertanyen.

Quarta: augmentar l'homogeneïtat de la implementació del programa d'acollida a la universitat de Lleida a fi que, en termes d'investigació, sigui més fàcil i coherent la comparació dels resultats.

Cinquena: elaborar i passar una segona enquesta als nous estudiants de primer curs, ara en acabar el primer curs de la carrera. Aquesta formularia preguntes específiques, sobre el seu grau d'adaptació a la facultat, el seu rendiment acadèmic, l'eventual aparició de problemes, els seus sentiments respecte de la facultat (o la universitat en general) com a lloc, les seves relacions acadèmiques i eventualment personals amb el professorats i el personal d'administració i serveis, la facilitat o no amb la qual han establert relacions socials: si han fet amics amb facilitat, si s'hi troben a gust o fora de lloc...

Bibliografia

Arco Tirado, JL; Fernandez Martín, Francisco D.; López Ortega, S.; Heilborn Díaz, V. (2004). *Motivación, Universidad de Calidad y Servicios de Counseling en la Universidad de Granada. A Revista electrónica de Investigación Psicoeducativa*, 2 (1), 81-96.

Bandura, A. (1997). *Self efficacy: The exercise of control*. New York. Freeman.
Casado Muñoz, R.; Ruiz, M. (2009). Programa Mentor: tutorías entre compañeros/as. Uninvest09, Girona.

Catela, M. (2009). Pedagogical models in European space for higher education-tutoring. Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, 16th-18th November09.

Chamorro-Premuzic, T; Furnham, A. (2003). Personality predicts academic performance: Evidence from two longitudinal university samples. *Journal of researsch in Personality*. Volume 37, Issue 4, pp 319-338.

Colomer, J.; Santos, L.; Casado Muñoz, R; Del Arco, I.; Casellas, R.M. (2010). Programas de tutoría y mentoría: respondiendo al desafío de la Universidad centrada en el estudiante. CIDUI'10. Barcelona.

Del-Arco, I., Camats, R., Flores, O., Alaminos, F. Y Blázquez, J. (2009). Programas de acogida para los estudiantes de grado: Experiencia en los primeros grados de la UdL. Uninvest09, Girona.

Freeney, Y. (2009). An evaluation of a peer-mentoring programme in a scholl of Physocology Ahmed at increasing student engagement. Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, 16th-18th November09.

Gardner, H. (1995). *Estructuras de la mente. La teoría de las inteligencias múltiples*. México: Fondo de Cultura Económica.

Martin, P.R.; Orth, L.C. (1994): Interactive effects of student temperament and instruction method on classroom behavior and achievement. *Journal of School Psychology*, 32 (2), 149-166.

Martínez, M.A., Castellano, V., Ares, I., Ramos, E. Y Martínez, M. (2009). Mentoring students in university. Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, 16th-18th.

OECD (2004). *Learning for Tomorrow's World – First Results from PISA 2003*.

Vidal, C. (1994): Factores que influyen en el rendimiento de los escolares. En F. Larrosa (Ed) *El rendimiento educativo*. Alicante: Instituto de cultura «Juan Gil-Albert».

Qüestions i/o consideracions per al debat

Relació entre la motivació inicial –intrínseca– dels estudiants i el seu eventual èxit acadèmic.

Necessitat de programes d'acollida i de continuïtat que contribueixin a crear vincles emocionals entre els estudiants i entre aquests i les seves facultats i universitats amb l'objectiu de crear sentiments de pertinença que augmentin la retenció dels estudiants i el seu èxit acadèmic.

Com aconseguir que els estudiants relativament poc motivats pels seus estudis perquè no han pogut accedir al grau escollit en primera opció, perseverin en les seves carreres o optimitzin el seu eventual canvi de grau sense abandonar definitivament els estudis.

El paper de la universitat a l'hora de generar motivació extrínseca en els estudiants i de crear, modificar o potenciar les expectatives d'aquests respecte els seus estudis.